Desviacions en els conceptes de llengua i de Pàtria

I

L'inici de la segona centúria de la Renaixença ens ha portat a meditar conscienciosament sobre el camí fet pel catalanisme i el que encara resta per fer. Constatem, d'una banda, com el sentiment patriòtic s'ha estès considerablement i com l'actuació de diverses generacions ha cristal·litzat en guanys culturals i polítics. D'altra banda, però, cal aclarir unes desviacions actuals, que comporten perills gravíssims. Dues són aquestes errors o desviacions que intentem de rectificar amb les presents ratlles: 1.er, la concepció de la nostra Pàtria com a formada únicament pel territori de l'actual Generalitat, és a dir, la seva reducció a una de les regions que la integren, fruit d'un afebliment de consciència nacional; 2.on, la concepció que dóna a la nostra Pàtria una extensió excessiva, que no ha tingut mai, provinent d'una confusió de catalanisme amb occitanisme.

II

La nostra Pàtria, per a nosaltres, és el territori on es parla la llengua catalana. Comprèn, doncs, de les Corberes a l'Horta d'Oriola i de les comarques orientals d'Aragó a la Mediterrània. Composta de quatre grans regions – Principat, València, Balears i Rosselló – cadascuna amb interessants característiques pròpies, cal conservar en tots els ordres llur personalitat, que ens dóna una tan gran riquesa d'aspectes. No existeix cap perill – ni cap desig – d'absorció d'una regió per les altres. Fóra contradictori a la tradició històrica i a l'esperit liberal del nostre poble. Respectuosos amb aquesta diversitat, ens cal, també, adquirir plena consciència de la nostra unitat i enfortir-la convenientment, sobretot en l'aspecte cultural. Unitat no vol dir pas submissió d'uns a altres ni uniformació externa; unitat vol dir creació d'uns ideals comuns i la joia de posseir una cultura que tots anomenem nostra. Allà on aquesta

unitat ha de manifestar-se amb més energia és davant els altres països; en el contrast entre nacional i estranger és on més hem d'enfortir el sentiment de pàtria, per damunt de les diferències regionals. I no exposem, amb aquestes paraules, cap teoria nova; elles responen a la concepció tradicional i ortodoxa del catalanisme conscient. Això no significa, és clar, que vulguem tancar el pas a cap aspecte possible d'expansió catalana que es pogués plantejar oportunament i que fos viable.

III

De les dues errors que combatem, la primera, que limita la nostra pàtria al territori de les quatre ex-províncies, és, sens dubte, la més estesa i inveterada. Les manifestacions de consciència nacional durant l'Edat Mitjana (el cronista Muntaner i el rei Pere III en són alts exponents) responen al sentiment integral de pàtria. L'afebliment i la desaparició del sentiment d'unitat coincideix amb els temps de decadència, i no cal dir que la nació que ens governa des de fora, ha procurat – i procura encara –, per tots els mitjans, de fomentar i accentuar la divergència entre els països catalans. Sortosament, de mica en mica, la Renaixença restaura el vell esperit de totalitat. Molt ha estat el camí fet, però cal reconèixer que encara no hem arribat a la plena consciència collectiva. El fruit millor de la commemoració del Centenari de la Renaixença ha d'ésser l'extirpació de tot allò que s'oposi a la consecució immediata d'aquest ideal. I creiem, sincerament, que la segona desviació a què hem alludit – tot i ésser filla d'una noble i fervent intenció patriòtica –, constitueix un obstacle gravíssim per a aquest assoliment.

IV

En la qüestió occitanista trobem avui, entre nosaltres, una fluctuació de conceptes : unes vegades Occitània és la suma de diverses regions que formen una nacionalitat única (com ja definia Josep Aladern a començaments de segle); altres vegades Occitània és un compost de nacionalitats amb personalitat pròpia que formen vagament una «supernació».

Dins les dues concepcions indicades es troba força estesa l'opinió que tots els territoris compresos del Llemosí al sud de València, i dels Alps a l'Atlàntic, parlen una sola llengua amb diversos matisos o dialectes, els quals – suposen – són poc divergents. Això porta,

naturalment, a la conclusió que dintre el gran marc de la pretesa llengua occitànica es troben en un mateix peu d'igualtat el valencià i el català, el llemosí i el provençal, el gascó i el mallorquí, etc.

Caldria reflexionar bé sobre el perill que enclou per a la consciència de la unitat de la llengua allò que de primer antuvi podria semblar tot el contrari : en comptes d'eixamplar-se l'àrea geogràfica del nostre idioma, com algú creuria, el català queda diluït en aquesta superior unitat lingüística i esbocinat en altres llengües o dialectes; l'occitanisme, concebut així, tendeix, per via indirecta, a contraposar a la llengua catalana una *llengua valenciana* i una *llengua mallorquina,* amb la mateixa raó que hi hauria per a l'existència d'una *llengua menorquina* o *lleidatana* o *castellonenca*, etc.

Altrament, hi ha una raó científica que s'oposa a aquestes teories occitanistes. Avui la lingüística afirma que el català i la llengua d'oc – coneguda per tots els romanistes amb el nom de provençal – són dues llengües diferents, constitueixen dos grups lingüístics a part, malgrat les semblances de diversa índole que hom hi pugui trobar, les quals no són més grans que les que hi ha entre el castellà i el portuguès. Alguna de les varietats del provençal és, certament, de fàcil comprensió per a un català mitjanament ilustrat, però això no vol dir pas identitat de llengua. A ningú no se li acudirà de dir que el català i l'italià formen part d'una mateixa unitat lingüística pel sol fet que un públic català pugui seguir amb relativa facilitat una representació teatral en italià, llengua fàcil si hom la compara amb algun dels parlars occitans, com l'auvernès o el gascó, només comprensibles al qui s'ha dedicat especialment a llur estudi.

Per a la comparació de dues llengües hem de tenir especialment en compte l'època dels textos comparats i els dialectes a què pertanyen. Cal referir-se, naturalment, als temps actuals, i els termes de comparació no han d'ésser els dialectes fronterers, ans aquells que han cristal·litzat en llengües literàries (dos escriptors la llengua dels quals pot servir a aquest objecte, serien Mistral i Verdaguer). Si comparéssim textos catalans primitius amb els provençals coetanis, ens trobaríem en el cas de semblances que tots ells presenten també amb els d'altres llengües romàniques. Cal prescindir de la poesia trobadoresca catalana, que empra exclusivament el provençal – com els trobadors italians adopten també el provençal, com Alfons X de Castella escriu en gallec, i com vells escriptors d'Anglaterra usen el francès – , i de molts poetes catalans dels segles XIV i XV, i àdhuc alguns textos en prosa que contenen abundosos provençalismes, fet

comparable a la influència lingüística castellana damunt els nostres escriptors de la decadència.

Aquesta posició nostra no ens priva d'apreciar en tota llur valor els forts motius (veïnatge, paral·lelisme de les renaixences occitana i catalana, actual cordialitat entre les seleccions dels dos països) per a estudiar amb interès la llengua, la literatura i la història de les terres occitanes (Gascunya, Llemosí, Auvèrnia, Llenguadoc i Provença) i per a intensificar l'intercanvi entre uns i altres (en els ordres literari, artístic i altres aspectes culturals), que més que mai ara convé d'estimular. D'una manera especial volem expressar la nostra simpatia als conreadors de les arts, les lletres i les ciències de les terres occitanes que han manifestat llur afectuós interès per la nostra terra i la seva cultura.

V

Insistim sobre la transcendència que tenen, en els moments actuals, els confusionismes i les vacil·lacions en el concepte de Pàtria.

Recordem l'afebliment que va comportar-nos l'ús del nom d'Aragó per a designar la confederació catalano-aragonesa; a l'estranger la confederació era coneguda amb el nom de «regne d'Aragó», i el nom de Catalunya perdia injustament valor internacional precisament d'ençà que la integració nacional s'acomplia amb les conquestes de Ramon Berenguer IV i Jaume I. Avui hi hauria un perill similar si les terres de llengua catalana es consideraven incloses sota la denominació d'Occitània.

Recordem, per altra banda, com les vacil·lacions ortogràfiques i gramaticals van retardar, durant el segle passat, la concreció de la nostra llengua literària i han dificultat notòriament la seva expansió actual. Cal evitar, doncs, que unes vacil·lacions semblants en el concepte de Pàtria vinguessin ara a pertorbar i retardar en el nostre poble la consolidació d'una plena consciència nacional.

Barcelona, maig del 1934.

Pompeu Fabra, R. d'Alòs-Moner, R. Aramon i Serra, Pere Bohigas, Josep Maria Capdevila, J. M. de Casacuberta, Pere Corominas, Joan Corominas, Francesc Martorell, J. Massó-Torrents, Manuel de Montoliu, L. Nicolau d'Olwer, Marçal Olivar, A. Rovira i Virgili, Jordi Rubió, Pau Vila.